

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТУРИЗМ (ЗІ СВІТОВОГО ДОСВІДУ)

Стаття являє собою стислий огляд світової практики лінгвістичного туризму, під час якого мова стає туристичним продуктом. Особливу увагу приділено ролі лінгвотуризму в збереженні й розвитку мов, що перебувають під загрозою зникнення.

Ключові слова: лінгвістичний туризм, іноземні мови, світовий досвід, мовні школи, туристичний продукт.

Статья представляет собой краткий обзор мировой практики лингвистического туризма, во время которого язык становится туристическим продуктом. Особое внимание уделено роли лингвотуризма в сохранении и развитии языков, находящихся под угрозой исчезновения.

Ключевые слова: лингвистический туризм, иностранные языки, мировой опыт, языковые школы, туристический продукт.

The author presents a short review of the world practices of linguistic tourism in which language becomes a tourist product. Special attention is paid to the role of linguistic tourism in preserving and developing endangered languages.

Key words: linguistic tourism, foreign languages, world experience, language schools, tourist product.

Мета статті — надати стислий огляд нинішнього стану лінгвістичного туризму в деяких країнах світу й окреслити перспективи його розвитку в Україні. Індустрія лінгвістичного туризму у світі стрімко набирає обертів, тому дослідження зарубіжного досвіду в цій галузі видаються вельми актуальними.

Лінгвістичним туризмом називають поїздки за кордон під час відпустки з метою відпочинку та вивчення іноземних мов в їхньому природному середовищі. Нині бізнесмени навчилися заробляти непогані гроші на місцевій мові як на основній туристичній принаді. Поєднання з рекреаційними послугами й культурною програмою забезпечує популярність лінгвістичних турів серед відпочивальників різного віку та соціального стану. Під час таких поїздок реалізуються культурна, просвітницька, рекреаційна, соціальна, пізнавальна і виховна функції туризму.

Переваги вивчення іноземної мови в країні носіїв і в стані релаксації очевидні. Під впливом позитивних емоцій у мозку учня виникає стійкий асоціативний зв'язок між ситуацією спілкування та лексико-граматичною моделлю (мовним зразком), що її описує. Інтерференція рідної мови при цьому зводиться до мінімуму. Важливо й те, що впевненість у собі, набута під час лінгвістичного турсу, дає учневі потужний стимул до подальшого поглибленого вивчення мови.

Найпривабливішою мовою серед лінгвотуристів нині є англійська; популярні також іспанська, німецька, французька, італійська, португальська, меншою мірою — арабська, російська. Ринок потужних

китайської та японської мов досить перспективний, але його можливості поки що обмежені через певну локалізацію поширення та складність систем письма. Шанувальникам культурної екзотики пропонують ірландську, валлійську, в'єтнамську, турецьку, арамейську й інші мови, маловідомі за межами своїх ареалів.

Культурологи пророкують мовному туризму велике майбутнє, оскільки він сприяє подоланню етноцентризму і шовінізму, розвитку міжкультурного діалогу, лінгвістичного розмаїття, збереженню і підвищенню статусу малозахищених мов [8].

Існує чимало різновидів лінгвістичного туризму, які піддаються певній класифікації за такими параметрами:

- за місцем надання туристичних послуг: у країні носіїв (наприклад, німецька в Німеччині, арабська в Йорданії); в країні, де цільова мова є однією з двох або більше автохтонних мов (французька в Канаді); в країні, де цільова мова не є автохтонною, але широко вживається як *lingua franca* серед місцевого населення (англійська в Індії). Чималої популярності набуває дешевше вивчення іноземних мов у таборах відпочинку у власній країні;
- за організаційним способом викладання: самостійні мовні курси/школи, курси при навчальних закладах, курси при оздоровчих таборах; індивідуальні, групові заняття;
- за метою навчання: розмовна практика; підготовка до складання міжнародних іспитів з іноземної мови (TOEFL, IELTS, TOEIC тощо) та одержання відповідного сертифіката; підготовка до вступу до університету; вдосконалення методики викладання (для викладачів іноземної мови); ділова англійська для бізнесменів; підвищення професійної кваліфікації (профільні заняття з маркетингу, менеджменту, туристичного і готельного бізнесу, інформаційних технологій, моди і дизайнерської майстерності, медицини, права, соціальної педагогіки тощо);
- за тривалістю: короткострокові (1-2 тижні), середньострокові курси (до 4 тижнів);
- за насиченістю навчання: стандартні курси (20 уроків на тиждень), інтенсивні курси (25-40 годин на тиждень). Існують також «інтенсивні +» курси для тих, хто звик працювати з індивідуальними репетиторами;
- за сезоном: літні, весняні, осінні, зимові курси/табори; школи, що діють протягом року;
- за віковою аудиторією: курси для дітей, підлітків, дорослих. В Італії та Іспанії пропонують спеціальні програми «50+» для туристів віком від 50 років, а у Великій Британії — мовні курси для дітей з батьками («До школи з мамою»);
- за місцем проживання учнів: резиденція мовної школи, оздоровчий табір, кемпінг, студентський гуртожиток, сім'я носіїв мови (місцевих жителів або викладачів), готель, апартаменти;

- за рівнем попередньої мовної підготовки учнів: нульовий, початковий, середній, просунутий;
- за характером культурної програми та типу розваг: наголос на етнографічній, фольклорній, мистецькій, краєзнавчій, історичній, спортивній складових тощо;
- за рівнем харчування: сніданок, напівпансіон, пансіон;
- за вартістю: Up-market (дорогі літні курси в добре обладнаних приватних школах; Middle-market (середній рівень цін, зазвичай, при відомих навчальних закладах; Low-market (відносно дешеві курси, не завжди акредитовані в міжнародних організаціях).

Нині вивчення мов за кордоном — це добре організований, прибутковий бізнес, спрямований на задоволення індивідуальних потреб замовника. Співпрацюючи з розгалуженими мережами мовних шкіл і курсів, туристичні агенції допомагають потенційним клієнтам обрати оптимальний варіант навчання відповідно до рівня мовної підготовки, культурних та рекреаційних уподобань тощо. З цієї метою компанії здійснюють, зокрема, попереднє мовне тестування клієнтів. До пакета послуг, зазвичай, входять візова підтримка, забезпечення квитками на проїзд до місця проживання, організація помешкання, харчування, екскурсій, спортивних заходів, розваг, трансферів до місця розташування школи і назад.

Найдосвідченіша організація мовних курсів для іноземних туристів — в Англії; різноманітні курси англійської мови в цій країні діють упродовж року. У сезоні 2011 р. лише в Лондоні та його передмістях існувало 32 школи англійської мови для дітей-іноземців віком від 10 до 17 років; на узбережжі Англії — 27 шкіл для дітей та молоді віком від 8 до 19 років; у Центральній Англії — 25 таких шкіл. Основний курс для дорослих пропонують 114 шкіл, інтенсивний курс — 42, курси для бізнесменів та відповідальних працівників (Executive English) — 13, екзаменаційні курси — 19.

За даними компаній, що пропонують освітні тури, найпопулярнішими є літні мовні програми в Лондоні та на узбережжі; дедалі більше туристів надають перевагу навчанню в сім'ї викладача. Традиційно британський мовний туризм приділяє велику увагу спорту. Курс Summer Activities школи Wadhurst пропонує дітям плавання, футбол, волейбол, теніс, гольф, стрільбу з лука тощо, а також програми з інформаційних технологій, танців та живопису. Вартість одного тижня навчання — від \$860 до \$1020 (ціни без авіаквитків та візи). Навчання в мовному центрі у Віндзорі з басейном, тенісними кортами та спортивним залом коштувало у 2011 р. \$1085 за 2 тижні.

У Лондоні, Оксфорді й інших містах діють дитячі табори з інтеграційними програмами, що передбачають заняття спортом спільно з англійськими дітьми (наприклад, програми Multi-Activity (від \$450 за тиждень), Language+Sport (від \$600 за 2 тижні), Sport & Multi-sport, Pro-sport). Вартість перебування в літніх спортивних таборах на узбережжі, наприклад, у Брайтоні, — від \$1690 за 3 тижні.

Для юних шанувальників мистецтва пропонують комбінований курс «Англійська + музика» в Шерборні (\$2090 за 3 тижні) і навіть уроки циркової майстерності в Стафордширі та Норфолку (\$1740 за 2 тижні). Для підлітків з високим рівнем знання англійської мови літня художня школа при Лондонському інституті дизайну і мистецтв організовує лекції з історії мистецтв, екскурсії до музеїв, картинних галерей тощо [2; 3].

Невеличку острівну державу Мальта з її 400,000 населення щорічно відвідують понад 1 млн туристів. Добре відомі мальтійські пляжі і пам'ятки середньовічної архітектури. Поєднання цих безперечних принад з освітніми програмами місцевих мовних шкіл створює рекреаційну та культурну мотивацію туризму. Річ у тім, що мальтійці вільно розмовляють мальтійською та англійською, і обидві мови є офіційними. Крім того, на Мальті діє всесвітньо відома англійська система освіти, що забезпечує якість навчання на різноманітних курсах англійської мови. Свої послуги іноземцям пропонують понад 30 спеціалізованих мовних шкіл. Найвідоміші з них — «International school of English» при Мальтійському університеті в місті Гзіра, «Inlingua School of Languages» у Слімі, «European School of English» у Гзірі, «A M Language Studio» в Сан-Джуліансі та «Kalypso Academy of the English Language» у місті Надур. Важливо й те, що курс навчання в мальтійській лінгвістичній школі-пансіоні приблизно на 25% дешевше, ніж аналогічні послуги у Великій Британії. Вивчення англійської мови на Мальті найчастіше поєднують із заняттями дайвінгом, віндсерфінгом, вітрильним спортом [4].

Вельми популярними є лінгвістичні тури до Іспанії та Італії, насамперед завдяки чудовому середземноморському клімату, багатій культурній спадщині, високій кваліфікації викладачів та гостинності місцевих жителів. Дитячі лінгвістичні школи (іспанська й англійська мови) функціонують цілорічно; найвідоміші з них — у містах Марбелья і Саламанка. Курси іспанської мови мережі Enforex для дорослих діють, зокрема, в містах Марбелья, Саламанка, Барселона, Гранада. Навчаючись під час відпустки на цих курсах, можна скласти міжнародний іспит DELE з іспанської мови; для бізнесменів і менеджерів існують курси ділової іспанської або англійської. Комбіновані тури «Іспанська + культура, історія, література» та «Іспанська + гольф/теніс/фламенко» (4 тижні) коштують близько \$1650.

Італійську мову під час відпустки можна вивчати, наприклад, у Римі, Флоренції, Мілані (школи DILIT, Eurocentres, International House). Міланська школа пропонує також навчання за програмою «Італійська мова для моди і дизайну» (20 уроків на тиждень плюс лекції, майстер-класи, практичні заняття та екскурсії до галерей і модних магазинів). Вартість таких курсів — 1300 євро за тиждень навчання (дані на 2011 рік). Курси для бізнесменів та керівників вищого рангу вирізняються професійною спрямованістю та високою інтенсивністю занять (до 30 уроків на тиждень). Програма складається з урахуванням індивідуальних потреб клієнта; заняття проводяться тільки один на один з викладачем. Проживання — в сім'ї або в окре-

мій кімнаті, харчування — напівпансіон (сніданок і вечеря). Коштує такий курс чимало — 3360 євро за тиждень [1; 3].

Зазвичай, успіху досягають ті компанії, які доповнюють мовну програму чимось унікальним, характерним лише для даної країни або місцевості. Наприклад, у Швейцарії можна поєднати вивчення німецької/французької мови із заняттями альпінізмом; додаткові послуги у Франції і на Мадейрі передбачають екскурсії на виноробні підприємства та дегустацію вин; Південна Африка приваблює лінгвістичних туристів розмаїттям мов, етносів, культур, Австралія — унікальною фауною, Нова Зеландія — «космічним» ландшафтом. На відміну від консервативного героя оповідання англійського гумориста Джорджа Мікеша («How to Avoid Travelling»), сучасний турист шукає за кордоном щось інше, відмінне, незвичне.

Однією з таких унікальних туристичних принад є арамейська мова — *lingua franca* Близького Сходу за часів Ісуса Христа. Нині різними діалектами арамейської все ще розмовляють декілька тисяч людей у гірських районах Сирії. За повідомленням агенції Аль-Джазіра, сирійський уряд розпочав амбіційний проект збереження і відродження арамейської мови. Створено Центр вивчення арамейської мови, відкриваються літні курси, на базі діалекту селища Малули розробляється сучасна писемна мова. Організатори проекту сподіваються, що успішне його виконання сприятиме припливу іноземних туристів, адже тільки в Німеччині кількість людей, що вивчають арамейську мову, перевищує населення Малули та двох сусідніх сіл [5].

У нинішню добу глобалізації туристичним товаром стають не лише світові мови (англійська, іспанська, французька) або регіональні (арабська, російська, суахілі, китайська тощо). Місцеві мови з невеликою кількістю носіїв як символи національної або локальної культурної ідентичності дедалі більше приваблюють туристів. Яскравий приклад — ірландська мова, яку влада Ірландії з успіхом використовує в туристичній індустрії.

Упродовж століть англійського панування ірландська мова суттєво втратила свої позиції на острові. Нині ірландською мовою в повсякденному житті послуговуються близько 80 тис. людей переважно на заході, північному заході та півдні республіки. Проте кількість ірландців, котрі тією чи іншою мірою опанували національну мову країни, постійно зростає і нині сягає 42%. Цьому сприяють протекціоністська політика держави та високий рівень етнічної самосвідомості населення. Ірландська мова є невід'ємною частиною багатющої культурної спадщини країни та сучасної так званої «паб-культури». Поряд з англійською, вона широко представлена в засобах масової інформації, в комп'ютерній технології, в книговидавництві. 2006 р. уряд розпочав 20-річну програму, розраховану на те, щоб перетворити Ірландію на повністю двомовну країну.

Стратегія лінгвістичного туризму в Ірландії спрямована в першу чергу на розбудову мережі шкіл ірландської мови в районах *Gaeltacht* з переважною концентрацією її природних носіїв. Під час відпустки такі школи охоче відвідують не лише іноземці ірландського похо-

дження (їх у світі не менше 40 млн), а й численні шанувальники самотньої кельтської культури. Gaeltacht з його чудовими краєвидами та переважно сільським населенням поєднує принади лінгвістичного, «зеленого», фольклорного, спортивного туризму. Окрім вивчення мови, тут популярні гольф, риболовство, прогулянки пішки, верхи, на велосипеді. Приваблює гостей і традиційна гостинність ірландців.

Найвідоміші центри лінгвотуризму на заході Ірландії — Oideas Gael (графство Донегол, північний захід), Áras Mháirtín Uí Chadhain (Голвей, захід) і Oidhreacht Chorca Dhuibhne (Керрі, південь). Це офіційні заклади, акредитовані при Раді з питань туризму Ірландії (Bord Fáilte Éireann). Центри розташовані в мальовничих місцевостях, де найбільшою мірою збереглася традиційна ірландська культура. Літні школи ірландської мови об'єднані у федерацію Comhchoiste na gColáistí Samhraidh (CONCOS), яка забезпечує Gaeltacht робочими місцями та надходженнями до місцевих бюджетів. Щорічно школи приймають до 3000 туристів; половина з них — ірландці, що прагнуть удосконалити знання своєї національної мови, решта — туристи зі Сполучених Штатів, континентальної Європи, Японії, Китаю, Австралії. Курси передбачені для людей з різним рівнем знання ірландської мови; їх тривалість, зазвичай, від одного до чотирьох тижнів. Центр Oideas Gael пишається тим, що тут неодноразово відпочивала (і навчалася рідної мови!) президент республіки Мері МакАліс [6].

У деяких випадках для збереження лінгвістичної спадщини недостатньо зусиль однієї країни; яскравий приклад — міжнародна програма захисту мови ідиш, розроблена Центром Рена Коста (університет Бар-Ілан) в Ізраїлі. Центр надає методичну допомогу викладачам мови ідиш в Ізраїлі, країнах колишнього Радянського Союзу, Америці. Особливе місце в програмі відводиться міжнародній літній школі в місті Бірбіджан, столиці Єврейської автономної області (Російська Федерація). Ця адміністративна одиниця нині — єдине місце в світі, де ідиш є офіційною мовою. Окрім вивчення мови та лекцій з питань єврейської (ідиш) літератури й культури, школа пропонує туристам широку культурну програму з виразним місцевим колоритом. Зокрема, це екскурсії до місць перших єврейських поселень 30-х рр. минулого століття; зустрічі з представниками єврейської громади та офіційної влади; відвідини редакції газети «Бірбіджанер штерн», синагоги, музеїв, бібліотеки ім. Шолома Алейхема; екскурсія до Хабаровська; відвідини одного з нанайських сел та ознайомлення з культурою цього народу [10].

Використання місцевого колориту, зокрема гельської мови та культури, є важливим елементом програми стабільного (sustainable) туризму в Шотландії. У цій країні поширені три мови — літературна англійська, Scots (шотландський діалект англійської) і гельська. Співіднена з ірландською гельська мова вважається такою, що перебуває під загрозою зникнення. Програма гельського туризму покликана не лише сприяти відродженню мовної спадщини та популяризації гельської культури в Шотландії і за кордоном, а й забезпечити додатковими робочими місцями понад 2000 людей. Агенція з розвитку гель-

ської мови та культури (Comunn na Gaidhlig) вживає чимало заходів, спрямованих на забезпечення внутрішнього та зовнішнього лінгвотуризму. Ці заходи не обмежуються відкриттям мовних шкіл; у місцях поширення гельської мови підтримується унікальна «гельська» атмосфера. Тут можна побачити двомовні вивіски та дорожні знаки, придбати двомовні туристичні брошури і карти, меню, англо-гельські розмовники, інформаційні повідомлення про місцеві культурні заходи, відвідати пересувні виставки, присвячені гельській культурі, скористатися послугами гідів і офіціантів, що знають англійську та гельську мови. Агенція Comunn na Gaidhlig здійснює обмін досвідом, творчими колективами, туристами з інших регіонів кельтської культури — Ірландії, Уельсу, Бретані. Завдяки зусиллям культурологічних організацій не спрадлилися пророкування про зникнення гельської мови до кінця ХХ ст. Кількість її носіїв стабілізувалася і навіть дещо зросла завдяки молоді [7].

Українська, як відомо, не належить до мов, що перебувають під загрозою зникнення. За кількістю природних носіїв вона є третьою слов'янською мовою (після російської та польської). Крім того, дедалі більше російськомовних громадян України послуговуються українською як другою мовою. Перспектива європейської інтеграції нашої держави робить вивчення української мови привабливим не лише для своїх громадян, а й для іноземних туристів. Зрозуміло, що найкращим місцем для ознайомлення з автохтонною мовою України є її західні регіони — своєрідний аналог ірландського Gaeltacht. У Львові діють інтенсивні курси української мови і культури для іноземців «Теплий вересень у Львові» та «Різдво у Львові, вивчаючи українську». Протягом курсу учасники мають можливість відвідати найцікавіше місце Львова; приготувати та покуштувати українські страви; вивчити українські сучасні та народні пісні, колядки й щедрівки; взяти участь в українських звичаях і традиціях; грати у сучасні та народні українські ігри тощо. Львівські школи української мови та культури пропонують також інші програми, а саме: українська для корпорацій та фірм; бізнес-українська; українська для дітей; приватні заняття (українська, польська, російська); on-line навчання [9].

Отже, в лінгвістичному туризмі діалектично поєднуються дві протилежні тенденції сучасного розвитку культури — глобалізація і регіоналізація. Його популярності сприяє і нинішня філософія «навчання протягом усього життя» (lifelong learning). Запозичення світового досвіду в галузі лінгвотуризму в перспективі надасть можливість українській мові стати важливим туристичним продуктом, а це, у свою чергу, сприятиме скороченню безробіття, розвитку інфраструктури, збільшенню надходжень до державного і місцевого бюджетів, зростанню престижу країни.

Список літератури

1. Образование в Испании, обучение в Испании, учеба в Испании ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.estudy.ru/spain/>. — Назва з екрана.

2. Образовательные туры: круглогодичные языковые курсы за рубежом. ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.albioncom.ru/schools/language/>. — Назва з екрана.
3. Образовательный туризм: основные центры лингвистического туризма ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://revolution.allbest.ru/sport/00118559.html>. — Назва з екрана.
4. Отдых и обучение на Мальте — Индустрия островного туризма. ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://omalte.info/content/view/24/30/> — Назва з екрана.
5. Assyrian Community [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://community.livejournal.com/assyrian_com/3589.html. — Назва з екрана.
6. Gaeltalk: Why learn Irish? ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.gaeltalk.net/why_learn.html — Назва з екрана.
7. Pedersen R. Scots Gaelic As a Tourist Asset // Sharing the Earth: Local Identity in Global Culture. — Aberdeen: RGU, 1995. — Pp. 289-298.
8. Phipps A. Learning the Arts Of Linguistic Survival: Tourism and Cultural Change. — Bristol: Multilingual Matters, 2006. — 205 p.
9. Ukrainian Language and Culture School in Lviv. Learn Ukrainian ... [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.learn-ukrainian.org.ua>. — Назва з екрана.
10. Yiddish Summer School in Birobidzhan. Far Eastern Research Center for Jewish Culture and Yiddish [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.2all.co.il/web/Sites/yiddishproject/PAGE1.asp>. — Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 13.05.2011 р.